DOI: 10.31359/2079-6242-2022-44-88
УДК 343.1

***Д. І. Клепка*,** кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID: 0000-0001-8423-4581

ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В ПОРЯДКУ ДИСТАНЦІЙНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Постановка проблеми. Від початку повномасштабної збройної російської агресії на території України з 24 лютого 2022 року понад 89 приміщень, у яких розміщувалися 85 судових установ, зазнали пошкоджень. Деякі – до повного руйнування та розкрадання майна[1]. Крім цього, на тимчасово захоплених територіях держави наразі зупинено здійснення правосуддя для запобігання загрози життю та здоров'ю суддів та учасників судового процесу. Однак навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмежено. У зв'язку з цим відбулися зміни у територіальній підсудності справ. Законом України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено, що у разі неможливості здійснювати правосуддя судами, які діють на території, на якій введено воєнний стан, може бути змінена територіальна підсудність судових справ, що розглядаються в цих судах, або в установленому законом порядку змінено місцезнаходження судів[2].

Безперечно, зміна територіальної підслідності має істотний вплив на темпоральні показники відправлення правосуддя (ускладнюється доступ осіб до суду внаслідок логістичних труднощів, збільшується кількість випадків відкладення судових засідань тощо), зокрема й у кримінальному провадженні. Найгостріше питання оперативності розгляду суддями питань, віднесених до їх компетенції, стоїть під час досудового розслідування, яке, на відміну від судового провадження, має часові межі, визначені чинним КПК. Більше того, окрім загальних строків досудового розслідування, здійснення судового контролю під час досудового розслідування лімітовано й строками, встановленими для розгляду того чи іншого питання, віднесеного до компетенції слідчого судді. Тож в умовах сьогодення особливого значення набуває здійснення судового контролю під час досудового розслідування в порядку дистанційного судового провадження. Водночас відсутність нормативної регламентації окремих питань здійснення дистанційного судового провадження створюють передмову для формування неоднорідної судової практики та можуть призвести до порушення прав і законних інтересів осіб, залучених до царини кримінального судочинства. Саме тому дослідження практики слідчих суддів щодо здійснення судового контролю в режимі дистанційного судового провадження видається вельми актуальним, особливо в умовах збройного конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання використання відеоконференції у кримінальному провадженні (у тому числі дистанційного судового розгляду) досліджували такі українські науковці, як Л. М. Алексєєва, М. Я. Сегай, В. М. Тертишник та ін. Окремо слід вказати на вагомий внесок у вирішення проблем нормативного закріплення використання відеоконференції у кримінальному провадженні: Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуши, І. В. Гловюк, М. І. Смирнова, М. І. Пашковського та ін. Водночас здійснення судового контролю під час досудо-

[1] 'Приміщення судів України у часи війни: які постраждали найбільше' (Судово-юридична газета, 27 вересня 2022) <https://sud.ua/uk/news/photo/250322-primischennya-sudiv-ukrayini-u-chasi-viyni-yaki-postrazhdali-naybilshe-foto> (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Цвєткова К. 'Які суди зміни підсудність на час воєнного стану?' (GOLAW) <https://golaw.ua/ua/insights/publication/yaki-sudi-zminili-pidsudnist-na-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 15.10.2022)

вого розслідування в режимі відеоконференції (дистанційного провадження) не були предметом окремого наукового дослідження.

Метою статті є аналіз судової практики щодо здійснення дистанційного судового розгляду під час досудового розслідування, виявлення проблемних питань та формулювання можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Можливість здійснення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (дистанційне судове провадження) не є новелою кримінального процесуального законодавства. Ще з моменту прийняття чинного КПК України законодавцем встановлено, що судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження), у разі: 1) неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин; 2) необхідності забезпечення безпеки осіб; 3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого; 4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження; 5) наявності інших підстав, визначених судом достатніми (ч. 1 ст. 336 КПК). Дистанційне судове провадження згідно з правилами цієї статті може здійснюватися в судах першої, апеляційної та касаційної інстанцій під час здійснення судового провадження з будь-яких питань, розгляд яких віднесено до компетенції суду (ч. 9 ст. 336 КПК).

Поштовхом для перегляду моделі дистанційного судового провадження, і не лише у кримінальному процесі, стала пандемія COVID-19. З метою попередження поширення коронавірусної інфекції у низці процесуальних кодексів було запроваджено можливість участі сторін у судових засіданнях дистанційно, за допомогою відео конференції, у тому числі використовуючи й власні технічні засоби. Однак на відміну від господарського, цивільного та адміністративного процесів, нормативна основа дистанційного судового провадження у кримінальному процесі не зазнала істотних змін, участь у судовому засіданні в дистанційному форматі поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів учасників кримінального провадження не було передбачено. І хоча ст. 336 КПК не містить прямої заборони щодо використання власних технічних засобів учасниками кримінального провадження поза межами приміщення суду, Верховним Судом позначена стаття тлумачиться саме у такий спосіб (див., на приклад, постанова Верховного Суду від 1 грудня 2021 р., справа № 760/15429/20). Тож, дистанційний судовий розгляд у кримінальному провадженні існував у, так би мовити, «гібридному» стані.

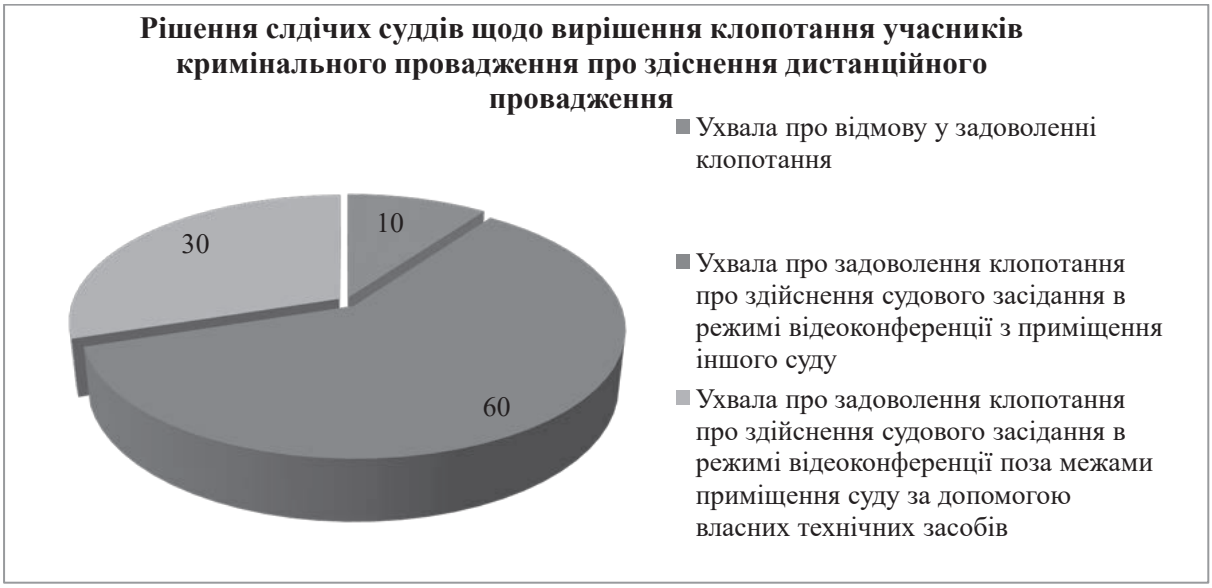
Новим етап трансформації дистанційного судового розгляду *de facto* (оскільки *de jure* модель дистанційного судового провадження наразі не змінена) у кримінальному провадженні стала повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України. Адже соціально-політичні обставини, що склалися в нашій державі після вторгнення РФ, вимагали запровадження додаткових заходів забезпечення безпеки як учасників кримінального провадження, так і працівників апаратів судів та суддів. У відповідь на такі виклики Рада суддів України прийняла рішення «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ». У цьому рішенні, зокрема, зазначається, що якщо за об'єктивних обставин учасник провадження не може прибути в судове засідання, суд може допустити участь такого учасника в режимі відеоконференції за допомогою будь-яких інших технічних засобів, у тому числі і власних[1]. І хоча позначене рішення й не має нормативного характеру, водночас стало єдиною підставою для здійснення дистанційного судового провадження з використанням власних технічних засобів у кримінальному процесі.

Як правило, правозастосовна практика є основним верифікатором якості закону. Водночас на сьогодні, враховуючи відсутність законодавчого закріплення можливості здійснення дистанційного судового провадження з використанням власних технічних засобів, можна сказати, що судова практика фактично є changes maker у низці питань, зокрема таких, як: підстави для прийняття рішення про здійснення дистанційного судового провадження з використанням власних технічних

[1] Рішення Ради суддів України «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку рф» від 24 лютого 2022 р. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 15.10.2022)

засобів, визначення комунікаційної платформи, за допомогою якої буде здійснюватися відеоконференція, порядок здійснення такого судового провадження та ін.

У межах нашого дослідження нами було проаналізовано 100 ухвал слідчих суддів щодо вирішення клопотання учасників кримінального провадження про здійснення дистанційного судового розгляду під час досудового розслідування, постановлених з 1 квітня по 1 листопада 2022 року. Отримані результати можна представити у такий спосіб див. Малюнок 1.

Малюнок 1

Щодо відмови у задоволенні клопотання про здійснення дистанційного судового провадження.

Як нами проілюстровано вище, рішення про відмову у задоволенні клопотання про дистанційне судове провадження складає лише 10% від загальної кількості проаналізованих судових рішень. У більшості випадків слідчі судді відмовляють у задоволенні клопотання про здійснення дистанційного судового провадження у зв'язку з відсутністю належного обґрунтування відповідних клопотань. Наприклад, в одному з рішень вказується, що «необхідність проведення судового засідання в режимі відеоконференції повинна бути належним чином обґрунтована. Разом із тим адвокатом не надано будь-яких доказів на підтвердження неможливості з'явитись в судове засідання»[1]. Окремо варто зазначити, що сам факт запровадження воєнного стану та ракетні обстріли у судовій практиці не розглядаються як достатні підстави для задоволення клопотання про здійснення дистанційного судового провадження[2].

Крім того, не можна оминути увагою, полярність позицій слідчих суддів щодо можливості здійснення дистанційного судового провадження поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Так, відмовляючи у задоволенні клопотання адвоката про розгляд його скарги в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів за допомогою системи «EasyCon», слідчий суддя Печерського районного суду м. Києва аргументував своє рішення тим, що наказом Державної судової адміністрації України №169 від 08.04.2020 р. затверджено Порядок роботи з технічними засобами відеоконференцзв'язку під час судового засідання в адміністративному, цивільному та господарському процесах за участі сторін поза межами приміщення суду. Проте не передбачено проведення судового засідання з використанням власних технічних засобів поза приміщенням суду в кримінальному судочинстві. Відтак, слідчий суддя позбавлений можливості проводити розгляд провадження за скаргою у режимі відеоконференції з використанням власних тех-

[1] Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 16 вересня 2022 року справа № 757/24345/22-к URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106384304 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Ухвала Вищого антикорупційного суді від 11 жовтня 2022 року справа № 991/4314/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106682840 (дата звернення: 15.10.2022)

нічних засобів поза приміщенням суду[1]. У той самий час Єдиний державний реєстр судових рішень містить низку ухвал про задоволення клопотань учасників кримінального провадження про здійснення судового розгляду в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Видається, що різність судової практики з цього приводу викликана виключно відсутністю нормативного врегулювання здійснення дистанційного судового провадження поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Відмітимо, що законодавчі ініціативи, в яких це питання пропонується унормувати, вже зареєстровані на сайті Верховної Ради[2].

Щодо задоволення клопотання про здійснення дистанційного судового провадження з використанням власних технічних засобів.

Систематизація отриманих даних дає підстави стверджувати, що у більшості випадків слідчими суддями виноситься рішення про здійснення судового засідання в режимі відеоконференції з приміщення іншого суду, що складає 60% від загальної кількості проаналізованих судових рішень, та у 30% випадків слідчі судді виносять рішення про проведення судового засідання в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів[3]. Такі результати аналізу судової практики надають підстави стверджувати, що хоча чинне кримінальне процесуальне законодавство й не передбачає можливості здійснення дистанційного судового розгляду з використанням власних технічних засобів, водночас здійснення судового засідання у такий спосіб є вельми затребуваним.

Враховуючи відсутність будь-яких вказівок у чинному КПК України щодо порядку здійснення судового засідання в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за допомогою власних технічних засобів, значний науковий інтерес становить детальний аналіз судових рішень, якими вирішується це питання. Варто відмітити, що судова практика низку питань вирішує по-різному. Проілюструємо зазначене на прикладі визначення слідчими суддями питань, пов'язаних з організацією дистанційного судового розгляду. Так, деякі слідчі судді визначають дату, час та спосіб здійснення дистанційного судового засідання[4]. В інших рішеннях у резолютивній частині не міститься вказівки на те, в який спосіб здійснюватиметься дистанційний судовий розгляд (тобто не зазначається комунікаційна платформа, за допомогою якої буде здійснюватися відеоконференція)[5]. Уявляється, що такий підхід щодо визначення порядку здійснення дистанційного судового засідання не сприятиме захисту прав та законних інтересів учасників судового контрольного провадження.

Більш правильною, на наш погляд, є практика детального визначення у судовому рішенні порядку здійснення дистанційного судового розгляду. Так, наприклад, у рішенні слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська зазначається: «…Провести судове засідання по розгляду скарги адвоката в інтересах ОСОБА_1 …в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Попередити сторони, що ризики технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву. Зобов'язати сторони подати скановані копії документів, що посвідчують особу учасника або його представника, для встановлення повноважень, письмових заяв і клопотань, письмових доказів, засвідчених електронним цифровим підписом, за один робочий день до проведення судового засідання. Відеоконференція буде проведена за допомогою системи EasyCon. Для участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції сторонам необхідно використовувати комп'ютерну техніку або смартфони з доступом до мережі Інтернету, які дозволяють передавати аудіосигнал та відеозображення. Попередити учасників справи про необхідність забезпечення участі у конференції з приміщення

[1] Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 25 жовтня 2022 року справа № 757/28022/22-к URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106942223 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Див. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» від 23 листопада 2022 реєстр № 8219 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40876 (дата звернення: 15.10.2022)

[3] *Примітка.* Зауважимо, що хоча ч. 2 ст. 336 КПК й передбачає можливість суду прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження з власної ініціативи, водночас усі проаналізовані нами рішення виносилися на підставі відповідних клопотань учасників кримінального провадження.

[4] Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 28 жовтня 2022 року справа № 991/4943/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107005196 (дата звернення: 15.10.2022)

[5] Ухвала слідчого судді Саксаганський районний суд м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 22 серпня 2022 року справа № 214/3684/17 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106400576 (дата звернення: 15.10.2022)

щення, яке б виключало наявність сторонніх звуків (шуму)[1]. В іншому рішенні слідчий суддя акцентує увагу на тому, що «застосовувані в дистанційному судовому провадженні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення і звуку, дотримання принципу гласності й відкритості судового провадження та інформаційну безпеку. Учасникам провадження має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового провадження, ставити запитання й отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України. Хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, повинні фіксуватися за допомогою технічних засобів відеозапису»[2].

Враховуючи рівень унормування питання порядку здійснення дистанційного судового засідання поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, на який ми вже неодноразово звертали увагу, вважаємо, що ухвала слідчого судді про здійснення судового розгляду у такий спосіб має бути викладена якомога детально, з максимально можливим рівнем інформативності щодо порядку здійснення судового засідання. Видається, що мінімальний обсяг відомостей, які має містити подібне судове рішення, є таким: дата та час судового розгляду; особа, яка братиме участь у судовому засіданні за допомогою відеоконференції; спосіб здійснення дистанційного судового засідання (комунікаційна платформа); вимоги до обладнання, яке має використовувати особа (тобто можливість передавати аудіосигнал та відеозображення належної якості); посилання на необхідність дотримання інформаційної безпеки; посилання на необхідність фіксування судового засідання технічними засобами відеозапису.

Щодо вибору комунікаційної платформи, за допомогою якої буде здійснюватися відеоконференція.

Контекстно відмітимо, що міжнародний досвід здійснення дистанційного судового провадження свідчить про можливість застосування різних комунікаційних платформ. Так, наприклад, у Великій Британії дистанційний судовий розгляд здійснюється за допомогою:

- додатку BT MeetMe – ніякого спеціального обладнання, лише мобільні телефони. Учасникам надсилається номер конференції;
- відеоконференції Skype для бізнесу – платну бізнес-версію використовує сам суд. Учасникам достатньо завантажити звичайну версію, щоб перейти за посиланням на онлайн-засідання;
- також наразі в судах збираються збільшити кількість 'cloud video platform' (CVP) – зали судового приміщення планують обладнати спеціальними камерами, які транслюватимуть відкриті судові засідання[3].

Що ж до національної практики, то проаналізовані нами судові рішення свідчать, що у 100% випадків учасниками кримінального провадження обиралася комунікаційна платформа «EasyCon» для здійснення дистанційного судового провадження з використанням власних технічних засобів.

Однак під час дослідження судової практики нами було виявлене рішення Тячівського районного суду Закарпатської області, в якому постановлено проводити судове засідання в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів за допомогою комплексу технічних засобів та програмного забезпечення «Zoom» за участю захисника обвинуваченого ОСОБА_1[4].

Варто зауважити, що в юридичній спільноті немає єдності щодо можливості проведення судових засідань у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Так, наприклад, І. Глішко та А. Моісєєва вбачають такі порушення чинного КПК у проведенні судового засідання у режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів: відсутність можливості належним чином встановити особу учасника судового процесу; обізнаність особи щодо її прав та обов'язків; в дистанційному судовому засіданні не можливо забезпечити конфіденційність, неупередженість та відсутність тиску на особу, що дає показання.

[1] Ухвала слідчого судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 22 вересня 2022 року справа № 202/6540/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106393260 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Ухвала слідчого судді Кіровського районного суду міста Кіровограда від 01 серпня 2022 року справа № 404/2088/20 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/105515598 (дата звернення: 15.10.2022)

[3] 'Дистанційне правосуддя – виклик для сучасної демократії' (Центр демократії та верховенства права, 8 травня 2020) <https://cedem.org.ua/analytics/dystantsijne-pravosuddia/> (дата звернення: 15.10.2022)

[4] Ухвала Тячівського районного суду Закарпатської області від 23 вересня 2022 року справа № 305/831/19 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106393940 (дата звернення: 15.10.2022)

Однак, уявляється, що шлях, яким йде правозастосовна практика, а саме використання системи «EasyCon», нівелює деякі з описаних потенційних порушень. Адже авторизація у системі «EasyCon» здійснюється виключно за допомогою особистого ключа КЕП/ЕЦП, тому видається, що встановлення особи – учасника процесу забезпечено автоматично, алгоритмами системи. Крім того, пам'ятка про права та обов'язки може надсилатися особам на електронну пошту, та у разі необхідності права й обов'язки можуть бути роз'яснені . Щодо забезпечення конфіденційності, то такої вимоги КПК не висуває до судового розгляду, за виключенням закритого судового засідання. У той самий час виникають істотні сумніви щодо доцільності використання комунікаційної платформи Zoom для проведення судового засідання у режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Адже авторизація користувачів Zoom відбувається шляхом введення електронної пошти та відповідного паролю. Тому виникають питання щодо належного встановлення особи – учасника процесу.

Щодо наслідків неможливості участі особи, яка подала клопотання, у дистанційному судовому провадженні з використанням власних технічних засобів, та/або переривання зв'язку.

У ході здійснення нашого дослідження нами було виявлено низку рішень слідчих суддів, у резолютивних частинах яких зазначається, що ризики технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву[1]. Зазначимо, що у проєкті Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» (далі – проєкт Закону) пропонується передбачити аналогічне положення в ст. 336 КПК.

Вочевидь, таке положення (щодо покладення ризиків технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку на учасника, який подав відповідне клопотання) зазначається слідчими суддями та пропонується авторами проєкту закону за аналогією з іншими процесуальними кодексами, які містять відповідну норму (ч. 5 ст. 212 Цивільного процесуального кодексу України, ч. 5 ст. 197 Господарського процесуального кодексу України). Однак видається, що калькування положень процесуальних кодексів інших галузей права не є правильним, адже такий підхід не враховує специфіку галузі кримінального процесу та може стати потенційно «шкідливим» з точки зору захисту прав та законних інтересів людини. Адже, як справедливо зазначає Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), вимоги справедливого судового розгляду є суворішими у сфері кримінального права, ніж у цивільному аспекті статті 6 («Морейра Ферейра проти Португалії (№2)» (Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2)) [ВП], § 67; «Кармель Саліба проти Мальти» (Carmel Saliba v. Malta), § 67)[2].

Більше того, нами критично оцінюється як судова практика, в якій технічні ризики, пов'язані з участю у дистанційному судовому провадженні з використанням власних технічних засобів, покладаються на особу, яка ініціювала такий судовий розгляд, так і законодавчі ініціативи з цього приводу. Наведемо відповідні аргументи.

По-перше, не зовсім зрозумілим є змістовне навантаження такого положення, враховуючи, що наслідки переривання зв'язку та технічної неможливості участі особи у відеоконференції не передбачаються чинним законодавством.

По-друге, виникає питання щодо можливості покладення на особу ризиків переривання зв'язку та технічної неможливості участі у відеоконференції внаслідок неможливості суду забезпечити стійкий зв'язок або взагалі розпочати відеоконференцію (особливо враховуючи перебої з електропостачанням, які спостерігаються останнім часом у нашій державі).

По-третє, в аспекті досліджуваного питання необхідно звернути увагу на Висновок Консультативної ради європейських суддів №14 (2011), у п. 5 якого зазначається, що *ІТ повинні бути інструментом або засобом удосконалення адміністрування судочинства, полегшувати доступ користувачів до судів та укріплювати гарантії, встановлені статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: доступ до правосуддя,*

[1] Див., наприклад. Ухвала слідчого судді Машівського районного суду Полтавської області від 22 вересня 2022 року справа № 948/665/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106381802 ; Ухвала слідчого судді Галицького районного суду м. Львова від 23 вересня 2022 року справа №461/4871/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106394437 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] *Посібник зі статті 6 Конвенції – Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект)* <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf> (дата звернення: 15.10.2022)

неупередженість, незалежність судді, справедливість та розумні строки розгляду справи (курсив наш – Д. К.). У будь-якому разі правосуддя не може існувати окремо від осіб, що до нього звертаються, а розвиток ІТ не звільняє суди від здійснення своїх повноважень (п. 20)[1].

З наведеного вбачається, що запровадження у чинному КПК цифрових технологій (наприклад, здійснення судового розгляду в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів) у будь-якому випадку не можуть зазіхати на фундаментальне право людини на справедливий суд. У той самий час покладення на особу ризиків технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів або переривання зв'язку може стати потенційно небезпечним з точки зору забезпечення права особи на доступ до правосуддя.

У продовження дослідження питання щодо наслідків технічної неможливості участі особи, яка подала відповідне клопотання у судовому розгляді, варто звернути увагу, що сьогодні на практиці трапляються випадки, коли слідчі судді розглядають скарги, по суті, за відсутності скаржника та приймають відповідні рішення[2], хоча згідно з ч. 3 ст. 306 КПК участь скаржника є обов'язковою. Видається, що така практика має бути усунена як така, що фактично порушує право особи на доступ до правосуддя.

У сенсі вищевикладеного вважаємо необхідним звернутися до практики ЄСПЛ, у якій зазначається, що «право на судовий розгляд» не є абсолютним ані у кримінальному, ані у цивільному процесі. Воно має встановлені обмеження («Девеєр проти Бельгії» (Deweer v. Belgium), § 49; «Карт проти Туреччини» (Kart v. Turkey) [ВП], § 67). 52. Проте такі обмеження не мусять перешкоджати реалізації цього права ані у спосіб, ані у обсязі, що можуть становити загрозу самій його суті. Вони мають переслідувати законну мету, а між вжитими засобами і метою, що переслідується, має існувати розумний пропорційний зв'язок («Герін проти Франції» (Guérin v. France) [ВП], § 37; «Омар проти Франції» (Omar v. France) [ВП]).

В іншому рішенні ЄСПЛ також повторює, що статтею 6 Конвенції чітко не передбачено право підсудного у кримінальному провадженні особисто брати участь у судових засіданнях; це право скоріше випливає з більш загального поняття справедливого суду (див., наприклад, рішення від 12 лютого 1985 р. у справі «Колоцца проти Італії» (Colozza v. Italy), п. 27, Series A № 89) Крім того, релевантною до питання, що розглядається, є позиція ЄСПЛ, відповідно до якої стаття 6 у цілому гарантує право обвинуваченого на ефективну участь у кримінальному процесі («Муртазалієва проти Росії» (Murtazaliyeva v. Russia) [ВП], § 91). Загалом, вона включає, зокрема, не лише його або її право бути присутнім, а й право заслуховувати та спостерігати за провадженням. Такі права мають на увазі в самому понятті змагальної процедури і також можуть випливати з гарантій, які містяться в підпунктах (c), (d) і (e) пункту 3 статті 6 («Стенфорд проти Сполученого Королівства» (Stanford v. the United Kingdom), § 26).

У продовження досліджуваного питання варто зазначити, що вже згадуваний проєкт Закону передбачає норму, відповідно до якої у випадку технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів, *переривання зв'язку в учасника (курсив наш – Д. К.)*, участь якого є обов'язковою, суд відкладає судовий розгляд. Знову ж таки зазначена норма передбачає виключно наслідки переривання зв'язку в учасника, участь якого є обов'язкова, та не охоплює можливість переривання зв'язку в суді, що в умовах сьогодення є більш ніж ймовірним.

Також вважаємо необхідним наголосити на тому, що виконання такого припису може виявитися неможливим, наприклад, у випадку здійснення дистанційного судового розгляду поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів клопотання про продовження строків застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під варто або продовження строків досудового розслідування, тобто таких питань, розгляд яких істотно обмежено в часі.

У цьому сенсі у практиці ЄСПЛ зазначається, що … неможливість судового розгляду може

---

[1] Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про правосуддя та інформаційні технології (ІТ) URL: https://rm.coe.int/opinion-n-14–2011-on-justice-and-information-technologies-it-/16806a1fc0 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 14 липня 2022 року справа № 757/12521/22-к URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106917208; Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва від 20 жовтня 2022 року справа № 757/21353/22-к URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107648019; Ухвала слідчого судді Шевченківського районного суду м. Києва від 4 серпня 2022 року справа № 761/11074/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106808449_(дата звернення: 15.10.2022)

паралізувати проведення кримінального провадження, оскільки це може призвести до, наприклад, розсіювання доказів, спливу строку давності пред'явлення обвинувачення або судової помилки. Однак з урахуванням обставин справи цей факт, на думку ЄСПЛ, *не вважається таким, що виправдовує повну та непоправну втрату права брати участь у судовому слуханні (курсив наш – Д. К.)*[1].

Тож законодавцю необхідно дуже виважено підходити до унормування питання неможливості участі особи у дистанційному судовому розгляді поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. У врегулюванні цього питання має бути неодмінно збалансовані інтереси кримінального провадження та особи. Можна висловити пропозицію щодо оголошення перерви у судовому розгляді до з'ясування можливості відновлення зв'язку, і лише за умови неможливості поновити з'єднання перенести судовий розгляд з урахуванням строків, установлених законом, на розгляд того чи іншого питання.

Висновки. На наш погляд запровадження дистанційного судового розгляду з використанням власних технічних засобів є цілком логічним та правильним. Вважаємо, що здійснення судового контролю під час досудового розслідування у такий спосіб є не лише додатковою гарантією доступу особи до правосуддя, а й забезпечує оперативність судового контролю. Крім того, дистанційний судовий розгляд сприяє забезпеченню безпеки осіб під час війни, особливо з урахуванням можливих масованих ракетних обстрілів. Більше того, вбачається, що такий вид судового розгляду є актуальним не лише для екстраординарних порядків (наприклад, здійснення досудового розслідування та судового розгляду в особливому режимі), а й для ординарного порядку кримінального провадження.

На сьогодні спостерігається відсутність єдності судової практики з різних питань здійснення дистанційного судового розгляду. Нагадаємо, що відсутність єдності судової практики з будь-якого питання є порушення верховенства права та безпосереднім індикатором невідповідності національного законодавства стандартам якості закону[2]. У цьому сенсі можна констатувати значне відставання кримінального процесуального законодавства від потреб правозастосовної практики. Тому, підсумовуючи вищевикладене, беззаперечним видається висновок щодо необхідності унормування здійснення дистанційного судового розгляду поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. У той самий час законодавцю необхідно дуже виважено підходити до унормування окремих питань здійснення дистанційного судового провадження у зв'язку з необхідністю забезпечити баланс інтересів кримінального провадження та осіб, залучених до царини кримінального судочинства.

[1] COLOZZA v. Italy: Judgment of the ECtHR (N 9024/80) URL: https://ips.ligazakon.net/document/VSS00999 (дата звернення: 15.10.2022)

[2] Див. Шило О. Г. (ред) Єдність судової практики у вимірі стандартів якості кримінального процесуального законодавства України : монографія (Право, 2021)

REFERENCES

Legislation

Legislation

1. Proiekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo zabezpechennia poetapnoho vprovadzhennia Yedynoi sudovoi informatsiino-telekomunikatsiinoi systemy» vid 23 lystopada 2022 reiestr №8219 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40876 (in Ukrainian)
2. Vysnovok №14 (2011) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu ministriv Rady Yevropy pro pravosuddia ta informatsiini tekhnolohii (IT) URL: https://rm.coe.int/opinion-n-14–2011-on-justice-and-information-technologies-it-/16806a1fc0 (in Ukrainian)
3. Rishennia Rady suddiv Ukrainy «Shchodo vzhyttia nevidkladnykh zakhodiv dlia zabezpechennia staloho funktsionuvannia sudovoi vlady v Ukraini v umovakh prypynennia povnovazhen VRP ta voiennoho stanu u zviazku zi zbroinoiu ahresiieiu z boku rf» vid 24 liutoho 2022 r. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu (in Ukrainian)

Cases

1. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 16 veresnia 2022 roku sprava №757/24345/22-k URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106384304 (in Ukrainian)
2. Ukhvala Vyshchoho antykoruptsiinoho sudi vid 11 zhovtnia 2022 roku sprava №991/4314/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106682840 (in Ukrainian)

3. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 25 zhovtnia 2022 roku sprava № 757/28022/22-k URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106942223 (in Ukrainian)
4. Ukhvala slidchoho suddi Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu vid 28 zhovtnia 2022 roku sprava № 991/4943/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107005196 (in Ukrainian)
5. Ukhvala slidchoho suddi Saksahanskyi raionnyi sud m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovskoi oblasti vid 22 serpnia 2022 roku sprava № 214/3684/17 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106400576 (in Ukrainian)
6. Ukhvala slidchoho suddi Industrialnoho raionnoho sudu m. Dnipropetrovska vid 22 veresnia 2022 roku sprava № 202/6540/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106393260 (in Ukrainian)
7. Ukhvala slidchoho suddi Kirovskoho raionnoho sudu mista Kirovohrada vid 01 serpnia 2022 roku sprava № 404/2088/20 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/105515598 (in Ukrainian)
8. Ukhvala Tiachivskoho raionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 23 veresnia 2022 roku sprava № 305/831/19 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106393940 (in Ukrainian)
9. Ukhvala slidchoho suddi Mashivskoho raionnoho sudu Poltavskoi oblasti vid 22 veresnia 2022 roku sprava № 948/665/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106381802 (in Ukrainian)
10. Ukhvala slidchoho suddi Halytskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 23 veresnia 2022 roku sprava № 461/4871/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106394437 (in Ukrainian)
11. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 14 lypnia 2022 roku sprava № 757/12521/22-k URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106917208 (in Ukrainian)
12. Ukhvala slidchoho suddi Pecherskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 20 zhovtnia 2022 roku sprava № 757/21353/22-k URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107648019 (in Ukrainian)
13. Ukhvala slidchoho suddi Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 4 serpnia 2022 roku sprava № 761/11074/22 URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106808449 (in Ukrainian)
14. COLOZZA v. Italy: Judgment of the ECtHR (N 9024/80) URL: https://ips.ligazakon.net/document/VSS00999 (in Ukrainian)

Bibliography

Edited books

1. Shylo O. H. (red) *Yednist sudovoi praktyky u vymiri standartiv yakosti kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva Ukrainy : monohrafiia* [The unity of judicial practice in measuring the quality standards of the criminal procedural legislation of Ukraine: a monograph] (Pravo, 2021) (in Ukrainian)

Non-authored books

2. *Posibnyk zi statti 6 Konventsii – Pravo na spravedlyvyi sud (kryminalno-protsesualnyi aspekt)* [Guide to Article 6 of the Convention – Right to a fair trial (criminal procedural aspect)] <https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_UKR.pdf> (in Ukrainian)

Websites

3. 'Dystantsiine pravosuddia – vyklyk dlia suchasnoi demokratii' [Distance justice is a challenge for modern democracy] (Tsentr demokratii ta verkhovenstva prava, 8 travnia 2020) <https://cedem.org.ua/analytics/dystantsijne-pravosuddia/> (in Ukrainian)
4. 'Prymishchennia sudiv Ukrainy u chasy viiny: yaki postrazhdaly naibilshe' [Courthouses of Ukraine during the war: which suffered the most] (Sudovo-yurydychna hazeta, 27 veresnia 2022) <https://sud.ua/uk/news/photo/250322-primischennya-sudiv-ukrayini-u-chasi-viyni-yaki-postrazhdali-naybilshe-foto> (in Ukrainian)
5. Tsvietkova K. 'Iaki sudy zminy pidsudnist na chas voiennoho stanu?' [What courts change jurisdiction during martial law?] (GOLAW) <https://golaw.ua/ua/insights/publication/yaki-sudi-zminili-pidsudnist-na-chas-voyennogo-stanu/> (in Ukrainian)

Клепка Д. І.

Здійснення судового контролю під час досудового розслідування в порядку дистанційного судового провадження: аналіз судової практики

У статті наводиться узагальнення судової практики щодо здійснення судового контролю під час досудового розслідування в порядку дистанційного судового провадження. Обґрунтовується, що ухвала слідчого судді про здійснення судового розгляду у такий спосіб має бути викладена якомога детально, з максимально можливим рівнем інформативності щодо порядку здійснення судового засідання. Мінімальний обсяг відомостей, які має містити подібне судове рішення, є таким: дата та час судового розгляду; особа, яка братиме участь у судово-

му засідання за допомогою відеоконференції; спосіб здійснення дистанційного судового засідання (комунікаційна платформа); вимоги до обладнання, яке має використовувати особа (тобто можливість передавати аудіосигнал та відеозображення належної якості); посилання на необхідність дотримання інформаційної безпеки; посилання на необхідність фіксування судового засідання технічними засобами відеозапису. Позитивно оцінюється практика здійснення дистанційного судового провадження за допомогою комунікаційної платформи «EasyCon». Критичне ставлення висловлюється щодо практики розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування за відсутності скаржника через неможливість з технічних причин брати участь у такому судовому розгляді. Доводиться необхідність унормування здійснення дистанційного судового розгляду поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів із забезпеченням балансу інтересів кримінального провадження та особи.

Ключові слова:*судове засідання; дистанційне судове провадження;відеоконференція, easycon.*

Klepka D. I.

Implementation of judicial control during pre-trial investigation in the order of remote judicial proceedings: analysis of judicial practice

The article describes the generalization of judicial practice regarding the implementation of judicial control during a pre-trial investigation in the order of remote judicial proceedings. It is substantiated that the decision of the investigating judge to conduct the trial in this way should be set out in as much detail as possible, with the maximum possible level of informativeness regarding the procedure for conducting the court session. The minimum amount of information that such a court decision should contain is: date and time of the trial; a person who will participate in the court session using a video conference; the method of conducting a remote court session (communication platform); requirements for the equipment to be used by the person (i.e. the ability to transmit an audio signal and a video image of adequate quality); reference to the need to observe information security; a reference to the necessity of recording the court session by technical means of video recording. The practice of conducting remote court proceedings using the «EasyCon» communication platform is positively evaluated. The practice of reviewing complaints about decisions, actions or inaction during a pre-trial investigation in the absence of the complainant due to the impossibility of participating in such a trial for technical reasons was critically assessed. There is a need to standardize the implementation of remote court proceedings outside the court premises using own technical means to ensure a balance of the interests of the criminal proceedings and the individual.

Keywords: *court session; remote court proceedings; video conference, easycon.*

Стаття надійшла до редакції:20.10.2022 р.
Прийнята до друку: 5.11.2022 р.